

informator

MUZEUM W GRUDZIĄDZU

MUZEA UNIWERSYTETAMI KULTURY

Rok IX, nr 2(76)

kwiecień—czerwiec 1968 r.

Muzeum w Grudziądzu jest otwarte we wtorki w godz. 10.00—18.00, w środy, czwartki, piątki i soboty w godz. 10.00—15.00, w niedziele i święta w godz. 10.00—14.00. W poniedziałki i dni poświęczone Muzeum jest zamknięte. We wtorki wstęp bezpłatny. W pozostałe dni opłata wynosi: normalna — 1 zł, ulgowa — 0,50 zł, a dla grup powyżej 10 osób — 0,25 zł od osoby.

Widok ogólny grudziądzkich spichrzy nad Wisłą (patrz artykuł J. Błachnio: „Zabytki grudziądzkiej architektury — Spichrze”, str. 20)

wystawy

← stałe

PRADZIEJE ZIEMI CHEŁMIŃSKIEJ
HISTORIA GRUDZIĄDZA
KULTURA MATERIALNA OKOLIC

GRUDZIĄDZA (W FORMIE ZMAGAZYNOWANEJ)
GALERIA WSPÓŁCZESNEGO MALARSTWA POMORSKIEGO

wystawy

czasowe

GRAFIKA ANNY SROCZANKI. Indywidualna ekspozycja prac graficznych bydgoskiej autorki, złożona z 30 prac (linoryty, gipsoryty i gumolity), powstałych w latach 1962–1967. Wystawa była czynna w grudziądzkim Muzeum w okresie od 8 marca do 6 kwietnia 1968 r.

MALARSTWO EUGENIUSZA GABRYELSKIEGO. Kolejna wystawa indywidualna z cyklu ekspozycji współczesnej sztuki polskiej, prezentująca dorobek malarski poznańskiego artysty-plastyka. Składało się na nią 17 obrazów z lat 1965–1968. Ekspozycję udostępniono zwiedzającym w dniu 9 kwietnia, a zlikwidowano 5 maja 1968 r.

RYSZARD WIETECKI, LEON ROMANOW — MALARSTWO I RYSUNEK. Ekspozycja twórczości dwóch artystów-plastyków Okręgu Bydgoskiego ZPAP, czynna w grudziądzkim Muzeum w dniach od 7 do 28 maja 1968 r. Na całość wystawy składało się 20 prac malarskich

i rysunkowych Ryszarda Wieteckiego oraz 32 prace Leona Romanowa, powstałe w latach 1965–1968. Wystawa ta została zorganizowana również w ramach cyklu ekspozycji współczesnej sztuki polskiej.

MALARSTWO JACKA MALCZEWSKIEGO (1854–1929). Retrospektywna ekspozycja twórczości przedstawiciela polskiego symbolizmu, otwarta w grudziądzkim Muzeum dnia 4 czerwca 1968 r. Składają się na nią 43 obrazy, wypożyczone z Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Krakowie, Muzeum Narodowego w Poznaniu i Muzeum Ziemi Bydgoskiej im. Leona Wydzółkowskiego w Bydgoszczy. Wystawę zorganizowano w ramach akcji systematycznej prezentacji malarstwa polskiego XIX i XX wieku. Jest ona również swoistym hołdem złożonym Jackowi Malczewskiemu w przededniu obchodów 40-lecia śmierci artysty, przypadających na rok 1969.

wystawy ruchome

ARMIA RADZIECKA W PLASTYCE. Oświatowy pokaz reprodukcji malarstwa radzieckiego, poświęconego tematycznie powstaniu i bojom Armii Radzieckiej, urządzony w Szkole Podstawowej w Dusocinie, pow. Grudziądz. Wystawa — zorganizowana dla uczczenia obchodów 50-lecia Armii Radzieckiej — była czynna w okresie od 10.II. do 20.VI.1968 r.

GRAFIKA LEONA WYCZÓŁKOWSKIEGO. Ekspozycja grafik Leona Wyczółkowskiego, z przewagą cyklu „Drzewa”, dostępna zwiedzającym w Międzyzakładowym Klubie Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego w Grudziądzu w okresie od 5 kwietnia do 30 czerwca 1968 r.

GRUDZIĄDZ W GRAFICE CECYLII WIŚNIEWSKIEJ. Wystawa cyklu grafik Cecylii Wiśniewskiej, poświęconych architekturze Grudziądza, zorganizowana w Klubie przy ul. 6 Marca w Grudziądzu w dniach od 22.IV. do 30.VI.1968 r.

DAWNY SPRZĘT MYŚLIWSKI Z OKOLIC GRUDZIĄDZA. Pokaz sprzętu myśliwskiego ze zbiorów naszego Muzeum, zorganizowany w Technikum Mechanicznym w Grudziądzu w okresie od 1 do 24 kwietnia 1968 r., a następnie — w okresie od 25 kwietnia do 5 czerwca br. — w Technikum Chemicznym i Elektrycznym w Grudziądzu.

DAWNE NARZĘDZIA RZEMIESLNIKÓW WIEJSKICH. Pokaz dawnych narzędzi kowalskich, ciesielskich i stolarskich ze zbiorów naszego Muzeum, urządzony w Technikum Ekonomicznym w Grudziądzu w dniach od 2 kwietnia do 20 czerwca 1968 r.

TEMATYKA WOJSKOWA W STARODRUKACH I NOWSZYCH WYDAWNICTWACH POLSKICH. To tytuł wystawy oświatowej, zorganizowanej w Technikum Mechanicznym w Grudziądzu z okazji „Dni Oświaty, Książki i Prasy” oraz

obchodów 25-lecia Ludowego Wojska Polskiego. Wystawa była dostępna zwiedzającej młodzieży w okresie od 25 kwietnia do 20 czerwca 1968 r.

BRONŃ SIECZNA I PALNA Z OKRESU POWSTAŃ NARODOWYCH. Wystawa broni siecznej i palnej ze zbiorów naszego Muzeum, urządzona w Klubie przy ul. Jagiellończyka w Grudziądzu w dniach od 1 kwietnia do 30 maja 1968 r.

BRONŃ SIECZNA XIX I XX WIEKU. Pokaz broni siecznej ze zbiorów Muzeum (m. in. bagnety różnego rodzaju, pałasze, szable) zorganizowany w Technikum Chemicznym i Elektrycznym w Grudziądzu w okresie od 6 do 20 czerwca 1968 r.

Fragment wystawy ludowej ceramiki kaszubskiej — w grudziądzkim Technikum Ekonomicznym

Zabytki grudziądzkiej architektury

Spichrze

Szeregowy zespół spichrzy, usytuowany na krawędzi zachodnio-północnego wzniesienia wysoczyznowego zw. Kępą Forteczną, stanowi najbardziej charakterystyczny element malowniczej panoramy Grudziądza od strony Wisły. Składają się nań 23 obiekty murowane z XIV—XIX wieku.

Najstarsza wzmianka kronikarska o spichrzach pochodzi z 1365 r. Wówczas miasto otrzymało pierwszy wybudowany po

pożarze Grudziądza w 1341 r. spichrz „za opłatą wieczystego czynszu i za zgodą komtura miejscowego zamku Henryka z Bowentin”. Od tej pory przybywało ich coraz więcej. Stanowiły one główne punkty skupu i sprzedaży zboża dostarczanego tu z okolic Grudziądza, a nawet z terenów sąsiedniej Ziemi Lubawskiej. W roku 1400 w samym tylko spichrzu zamkowym znajdowało się ponad 10 tysięcy mierzyc żyta.

Tablica pamiątkowa umurowana w roku 1771 na spichrzu nr 45

Szczególnie ważną rolę odegrały spichrze po formalnym wypowiedzeniu przez Związek Pruski posłuszeństwa wielkiemu mistrzowi oraz poddaniu się państwu polskiemu (4.II.1454 r.). W tym okresie na Mazowszu i Pomorzu Gdańskim rozwinął się bardzo handel zbożem z Gdańskiem i Koroną. Odbywał się on przede wszystkim Wisłą, która stanowiła wówczas główny szlak handlowy. Wtedy też wzniesiono w Grudziądzu kilka następnych spichrzy. Spis dokonany w 1504 r. wymienia ich aż 14, w tym większość była murowana. Wpłynęło to w sposób zasadniczy na dalszy rozwój miasta, wzbogacenie patrycjatu oraz dobrobyt średniego mieszczaństwa i rzemiosła.

Natomiast okres „potopu” szwedzkiego (XVII i pocz. XVIII w.) przyczynił się do upadku gospodarczego Grudziądza. W tym czasie obok obwarowań miejskich, opasujących miasto od wschodu, południa i południowego wschodu, opustoszałe spichrze wraz z przylegającą do nich Bramą Wodną odegrały istotne znaczenie obronne od strony Wisły. Przypominają o tym kule kamienne, tkwiące w murach spichrza nr 9.

W późniejszych latach odbudowano spichrze i wypełniono je zbożem oraz innymi artykułami. W roku 1771 kupiec grudziądzki, właściciel nieruchomości przy Głównym Rynku, Piotr Choms wybudował nowy, a zarazem największy spichrz (nr 45), wspierany przez trzy bar-

dzo silne szkarpy. Akt ten został upamiętniony specjalną tablicą.

Jak wynika ze schematycznego planu miasta Grudziądza z roku 1772 z podziałem na parcele i z nazwiskami właścicieli nieruchomości, między Bramą Wodną a murami zamku było już wówczas 20 spichrzy różnej wielkości. Należały one m. in. do Czapskiego (nr 11), Hrabowskiego (juniora) (nr 21), Klatta (nr 25), Hrabowskiego (seniora) (nr 37). Tak więc wszystkie wolne parcele, znajdujące się poza pierwotnymi murami obronnymi od strony Wisły, zostały zabudowane. Poza wymienionymi istniał w XVII w. na terenie też poza Bramą Wodną tzw. wielki spichrz zamkowy. Został on całkowicie przebudowany w pierwszych latach XX w., w 1945 r. uległ zniszczeniu, a w następnych latach został rozebrany.

Spichrze grudziądzkie, podobnie jak całe miasto, były niszczone pożarami: m. in. w 1659 r. (w czasie którego ocalała tylko fara, 15 domów w pobliżu klasztoru jezuitów i 6 spichrzy), w 1903 r. (kiedy to ogień zniszczył w 5 spichrzach drewnianą konstrukcję dachów i stropów). W trakcie odbudowy spichrze zostały adaptowane na mieszkania lub zakłady przetwórcze, co pociągnęło za sobą ich przeróbkę. Wyburzono wówczas m. in. duże otwory okienne i dodano wystające na zewnątrz (od strony Wisły) drewniane balkony (do tej pory balkony znajdowały się tylko na jednym spichrze).

Panorama Grudziądza od strony Wisły z II poł. XIX w.

Wprowadzono w ten sposób dalsze szpecące elementy, naruszając właściwą harmonię kompozycyjną tego rodzaju obiektów.

W 1945 roku niemal wszystkie pozostałe spichrze ponownie uległy poważnemu zniszczeniu. Zostały one uszkodzone pociskami lub wypalone — od więźby dachowej aż do piwnic. Pojawiły się też groźne pęknięcia ścian (szczególnie na spichrzach nr nr 9, 47 i 51), a na innych zawaliły się do pewnej wysokości nadwerężone szczyty i ściany. Jedyne wspierające je potężne szkarpy od strony Wisły, dochodzące do ponad 10 m wysokości i około 3 m grubości, uchroniły te zabytki od całkowitego zniszczenia.

W latach 1945—1946 ówczesny Wojewódzki Konserwator

Zabytków prof. Jerzy Remer przystąpił m. in. do zabezpieczenia, a następnie odbudowy spichrzy. W toku tych prac podciągnięto niektóre zniszczone mury, nałożono nową więźbę dachową, jednak z powodu braku odpowiedniej ilości dachówek „holenderek” kilka z nich tymczasowo pokryto gontem.

Przez wiele lat użytkownikami zachowanych spichrzy (nr nr 9, 11, 13, 15, 17, 41, 43, 51, 53 i 59) były spółdzielnie i hurtownie. Spełniając rolę magazynów niektóre przeciążone towarem spichrze, prowizorycznie zabezpieczone, ulegały stałej destrukcji. Najwidoczniejsze było to w pierwszym spichrzu (od strony Bramy Wodnej), usytuowanym najniżej i wspierającym pozostałe. W przypadku zawalenia

się tego właśnie spichrza, los kilku następnych byłby pod znakiem zapytania.

Katastrofalny stan tego spichrza był kilkakrotnie omawiany na łamach prasy przez Oddziałową Komisję Ochrony Zabytków przy PTTK, wysuwającą konkretne wnioski co do jego dalszych losów. W ślad za tym ówczesna dyrekcja Muzeum w Grudziądzu zwróciła się do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy oraz Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Grudziądzu o przekazanie tego obiektu Muzeum, ce-

lem adaptacji na cele muzealne, pracownie i magazyny. Wniosek Muzeum został załatwiony pozytywnie. Dokumentację techniczną spichrza wykonały Pracownicy Konserwacji Zabytków Oddział w Toruniu, a robót remontowo-budowlanych podjęła się Spółdzielnia Remontowo-Budowlana w Grudziądzu. Prace finansowane były przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy oraz Prezydium MRN w Grudziądzu. Tak więc podjęta przed kilkoma laty akcja ratowania zagrożonego obiektu została już niemal

Pożar spichrzy w 1903 r.

całkowicie pomyślnie zakończona.

W początkach bieżącego roku grudziądzkie Muzeum pozyskało kolejny spichrz (nr 11), użytkowany dotąd przez Gminną Spółdzielnię „Samopomoc Chłopska” jako magazyn pasz. Stan tego obiektu — o ogólnej kubaturze 1490 m³, powierzchni około 439 m², rozmieszczonej na pięciu kondygnacjach — nie budzi zastrzeżeń. Jedyne dach wymaga przełożenia; konieczna jest również naprawa rynien. Spichrz ten został już przez Muzeum zagospodarowany (wykorzystano go tymczasowo jako magazyn muzealiów), jednak przed urządzeniem w jego wyższej kondygnacji sali ekspozycyjnej (o powierzchni około 80 m²) konieczna będzie odpowie-

dnia adaptacja. Kierownictwo Muzeum w Grudziądzu wystąpiło już do władz o dodatkowe kredyty na ten cel.

Nie wszystkie jednak spichrze mają odpowiedniego użytkownika, który nie tylko je eksploatuje lecz zabiega również o właściwą konserwację. Doprowadziło to w kilku wypadkach do szybkiego zmurszenia więźby i drewnianych stropów (np. w spichrzach nr nr 15 i 17). Obecnie oba te obiekty wymagają już remontu kapitalnego. Jeden z nich (nr 17) zostanie zaadaptowany na schronisko turystyczne; projekt wstępny jest już w opracowaniu. Drugi jednak, jak i spichrz nr 13, powinny jak najszybciej znaleźć się w rękach odpowiednich użytkowników. Pozostałe spichrze są

Widok na Bramę Wodną i spichrz nr 9 w 1954 r.

nadal wykorzystywane jako magazyny przedsiębiorstw i hurtowni. Jednak i one wymagają zabiegów konserwatorskich, ponieważ zwiększające się zacieki powodują stałe ubytki w murach zewnętrznych i szkarpach.

Grudziądzkie spichrze nad Wisłą należą — jako zespół — do grupy I zabytków, mimo że spichrze: 9, 11, 13, 15, 17, 47 zostały zaliczone do grupy II, a pozostałe do grupy III. Nakłada to na gospodarzy naszego miasta odpowiedzialność za stan tych zabytków, a użytkowników zobowiązuje do ich właściwego konserwowania i ochrony. Poczynione już kroki w zakresie przekazywania spichrzy właściwym użytkownikom oraz podjęte konserwacje i adaptacje niektórych obiektów pozwalają przypuszczać, że ten cenny zespół zabytkowej architektury naszego miasta zostanie zachowany. Tym samym zapewni się temu zespołowi zabytków warunki do dalszego istnienia oraz pełnienia historycznej, atrakcyjnej, a także użytkowej roli i to nie tylko w najbliższych latach ale i w wiekach następnych.

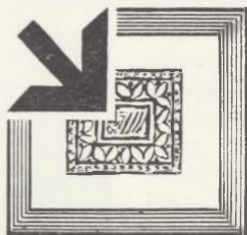

Spichrz nr 51 — najbardziej zagrożony

Poruszony wyżej problem restauracji i zagospodarowania spichrzy grudziądzkich wiąże się z ustawą o ochronie dóbr kultury i o muzeach (z dnia 15 lutego 1962 r.), która m. in. mówi, że „...ochrona zabytków jest obowiązkiem Państwa i powinnością obywateli”.

JÓZEF BŁACHNIO

z naszego

muzeum

W ramach systematycznej prezentacji współczesnej sztuki polskiej odbyły się w naszym Muzeum kolejne wystawy malarstwa i grafiki: „GRAFIKA ANNY SROCZANKI”, od 8 marca do 6 kwietnia 1968 r. (frekwencja: 2.850 osób, w tym 44 wycieczki z 2.153 uczestnikami); „MALARSTWO EUGENIUSZA GABRYELSKIEGO”, od 9 kwietnia do 5 maja br. (frekwencja: 1.130 osób, w tym 23 wycieczki z 623 uczestnikami); „RYSZARD WIETECKI, LEON ROMANOW — MALARSTWO I RYSUNEK”, 7 do 28 maja br. (frekwencja: 1.760 osób, w tym 35 wycieczek z 1.111 uczestnikami).

Fragment z uroczystości otwarcia wystawy malarstwa Jacka Malczewskiego. Frzema-

Dnia 4 czerwca 1968 r. odbyła się w grudziądzkim Muzeum uroczystość otwarcia retrospektywnej wystawy malarstwa reprezentanta polskiego symbolizmu — Jacka Malczewskiego. Przybyli na nią licznie przedstawiciele miejskich i powiatowych władz partyjnych i administracyjnych, reprezentanci środowisk twórczych, pracownicy placówek kulturalno-oświatowych, członkowie towarzystw kulturalnych i naukowych oraz społeczeństwa naszego miasta. Zebranych powitał kierownik Muzeum mgr Jerzy Feldman. Następnie krótkie przemówienie wygłosił z-ca przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Grudziądzu — mgr Edward Pawlik, podkreślając znaczenie zorganizowania w naszym mieście tak cennej ekspozycji. Z kolei zebrani na otwarciu goście zwiedzili wystawę, po której oprowadzała mgr Bożena Sikorska-Nowacka. Ekspozycja składa się z 43 obrazów pochodzących ze zbiorów Muzeów Narodowych Warszawy, Krakowa, Poznania oraz Muzeum Ziemi Bydgoskiej im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Cieszy się ona ogromnym powodzeniem. Do wystawy wydano specjalny katalog, w nakładzie 300 egz., składający się ze wstępu (pióra Anny Gradowskiej) oraz 21 reprodukcji obrazów. Publikacja — pod redakcją i w opracowaniu graficznym Bożeny Sikorskiej-Nowackiej — została

wia z-ca przewodniczącego Prezydium MRN w Grudziądzu — mgr Edward Pawlik

Podczas zwiedzania wystawy prac Jacka Malczewskiego

wydrukowana przez Grudziądzkie Zakłady Graficzne. Cena 1 egzemplarza wynosi 10 zł.

Dla słuchaczy muzealnego „Uniwersytetu Kultury” odbyły się w drugim kwartale br. następujące zajęcia:

2 kwietnia br. — prelekcja mgr Haliny Mikułowskiej pt. „Folklor Kujaw” (z licznymi przeżościami);

24 kwietnia br. — koncert pt. „Wiosna w muzyce” w wykonaniu Zespołu Filharmonii Pomorskiej „Capella Bydgosiensis” i Estrady Koła Młodych — impreza zorganizowana wspólnie z Oddziałem Kujawsko-Pomorskiego Towarzystwa Kulturalnego w Grudziądzu;

13 maja br. — koncert pt. „Wieczór arii operowych” w wykonaniu solistów: Henryka Łukaszka (bas), Benona Hardego (fortepian). Słowo wiążące — Sławomir Pietras. Organizatorem koncertu był Oddział KPTK;

17 maja br. — spotkanie z artystą plastykiem Marianem Boguszem z Warszawy i prelekcja na temat głównych tendencji we współczesnej sztuce — impreza zorganizowana z okazji wystawy prac Leona Romanowa i Ryszarda Wieteckiego w grudziądzkim Muzeum. Współorganizatorami byli: KPTK i ZPAP w Bydgoszczy;

11 czerwca br. — prelekcja mgra Jerzego Frycza pt. „Wrażenia z muzeów amerykańskich” (z licznymi przeźrocami).

Przedstawiciel naszego Muzeum adiunkt Józef Błachnio uczestniczył w posiedzeniu naukowym poświęconym badaniu kultury ludowej w związku z zaplanowaną monografią „Wisła w życiu i w folklorze”. Posiedzenie — zorganizowane z inicjatywy Muzeum Morskiego w Gdańsku, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego Oddział w Toruniu i Katedry Etnografii UMK w Toruniu — odbyło się w dniu 7 maja 1968 r. w Muzeum Etnograficznym w Toruniu. Uczestniczyli w nim reprezentanci wszystkich muzeów z miast położonych nad Wisłą. W programie posiedzenia znalazły się komunikaty:

*Koncert pt. „Wieczór arii operowych”. Śpiewa bas — Henryk Łukaszek,
przy fortepianie — Benon Hardy*

prof. dr J. Klimaszewskiej — „Folklor wiślany”, prof. dr M. Znamierowskiej-Prüfferowej — „Rybołówstwo”, dra P. Smolarka — „Szkutnictwo”. W trakcie obszernej dyskusji nad podziałem pracy poszczególni reprezentanci muzeów zgłaszali swoje udziały, wśród których znalazł się również akces adiunkta Muzeum w Grudziądzu Józefa Błachnio. Podjął się on opracowania dokumentacji naukowej wszystkich środków transportu wiślanego i komunikacji (barki, łodzie itp.), na trasie od Swiecia n. Wisłą do ujścia Osy, wykonanych przez miejscowych szkutników i innych.

W drugim kwartale 1968 r. Dział Archeologiczny naszego Muzeum, kierowany przez mgra Ryszarda Boguwolskiego, przeprowadził szereg badań powierzchniowych i weryfikacyjnych grodzisk na terenie powiatów grudziądzkiego, wąbrzeskiego i świeckiego. Celem tych badań było opracowanie dokumentacji dla archiwum Działu Archeologicznego naszego Muzeum, a także przeprowadzenie inspekcji na obiektach zagrożonych, przeznaczonych na przyszłe badania ratunkowe. W bieżącym sezonie wykopaliskowym badania systematyczne będą przeprowadzone na dwóch cmentarzyskach rzymskich: w Jaworzcu, pow. Wąbrzeźno i w Rządzu, pow. Grudziądz. Poza tym w ciągu sezonu wykopaliskowego będą kontynuowane liczne badania powierzchniowe.

(bos)

W drugim kwartale 1968 r. zanotowano wzmożoną ofiarność ze strony społeczeństwa na rzecz naszego Muzeum. Oto nazwiska Ofiarodawców oraz ważniejsze złożone dary:

OB. ANNA RADZISZEWSKA z Grudziądza — książeczkę wojskową rocznika 1895, „Wielkopolski Krzyż Powstańczy”, „Medal zwycięstwa i wolności — 1945” — przyznane Ob. Stanisławowi Czapczykowi z Grudziądza.

UCZEŃ WIESŁAW MRÓZ z III kl. Szkoły Podstawowej nr 6 w Grudziądzu — odznaczenie wojskowe z 1871 r.

UCZEŃ MARIUSZ RYBAK z Grudziądza — bagnet niemiecki z pochwą, oznaczony numerem 9144, z II wojny światowej.

OB. FRANCISZEK BLOCK z Grudziądza — 36 egzemplarzy gazet polskich z okresu międzywojennego, m. in. „Gazetę Grudziądzką” z 1924 r., „Gońca Nadwiślańskiego” z 1925 r., 1927 r., 1929—1931 r., „Dziennik Bydgoski” z 1927 r., 1929—1930 r., „Głos Pomorski” z lat 1924—1926, „Słowo Pomorskie” z 1925 r., 1929—1930 r.

UCZEŃ HENRYK TOMCZYK z VI kl. Szkoły Podstawowej nr 18 w Grudziądzu — niemiecki medal za zasługi, z napisem na awersie „Für Verdienste um das Rothe Kreuz”.

KIEROWNICTWO MUZEUM MIEDZI W LEGNICY — broszurkę pt. „Listownik dla rzemieślników, włóścian i robotników”, wydaną przez Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu w 1908 r.

OB. ANNA MARIA DE LATOUR z Grudziądza — 10 fotografii przedstawiających 18 Pułk Ułanów Pomorskich i inne jednostki wojskowe w okresie międzywojennym.

UCZEŃ MIROSŁAW ŻYŁA z Grudziądza — banknot z napisem „UNE PIASTRE — BANQUE DE L'INDOCHINES” 253302758, C. 10133, 758.

OB. ROMAN SKAMIERSKI z Grudziądza — niemiecki tasak saperski z okresu międzywojennego.

OB. WIKTOR GIBAS z Grudziądza — kulę kamienną, średnicy 15 cm, wykopaną na terenie miasta.

UCZEŃ JÓZEF PONIATOWSKI z Jaworza, pow. Wąbrzeźno — dwa toporki kamienne, neolityczne, z okresu kultury pucharów lejkowatych.

OB. JÓZEF SITNIEWSKI z Grudziądza — pałasz podoficerski z okresu I wojny światowej, noszony przez Władysława Sitniewskiego, który służył w 15 regimencie dragonów śląskich.

OB. ANDRZEJ SKIBA z Annowa, pow. Grudziądz — pałasz pruski z pochwą metalową, z okresu Fryderyka Wilhelma II, znaleziony w Dragaczu, pow. Swiecie n. Wisłą.

Wszystkim Ofiarodawcom Muzeum w Grudziądzu składa tą drogą serdeczne podziękowania.

(J. Bł.)

Andrusiak W. i 2 in. — Bibliografia Pomorza Gdańskiego za rok 1964, Gdynia 1967.

Architektura, XIII, nr 189, Wrocław 1968.

Badania archeologiczne prowadzone przez Muzeum Żup Krakowskich, Wieliczka 1967.

Darłakowa Stanisława — Prasa Rzeszowa XIX i XX wieku, Rzeszów 1966.

Fontes Archeologici Posnanienses, Poznań 1967.

Gołubkow M. — Współczesna plastyka obrzędowa na wsi dolnośląskiej, Wrocław 1967.

Gutkowska-Rychlewska M. — Ubiory i akcesoria mody XIX w., Kraków 1967.

Kołodziejski A. — Cmentarzysko ciałopalne kultury łużyckiej w Domaniowicach, pow. Głogów, Zielona Góra 1968.

Kołodziejski A. — Badania archeologiczne wczesnośredniowiecznego grodziska w Klenicy, pow. Sulechów, Zielona Góra 1968.

- Kołodziejski A. — Grodzisko w Szczańcu, pow. Świebodzin, Zielona Góra 1968.
- Kołodziejski A. — Grądzkie, pow. Międzyrzecz Wlkp. — Grodzisko wczesnośrednio-wieczne, Zielona Góra 1968.
- Korcz Władysław — Z dziejów handlu Głogowa z Poznaniem w XVI wieku, Zielona Góra 1968.
- Korcz Władysław — Władysław Łokietek w walce z Brandenburgią o Ziemię Lubuską, Zielona Góra 1968.
- Kunstjahrbuch der Stadt Linz, Wiedeń 1967.
- Materiały Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, nry 5 i 6, Sanok 1968.
- Materiały Starożytne, t. XI, Wrocław 1968.
- McDarragh Fred W. — Museums in New York, Nowy Jork 1967.
- Miciński Jerzy — Polskie statki pomocnicze i specjalne, Gdańsk 1967.
- Museum und Schule in der DDR, Berlin 1966.
- Muzea Uniwersytetami Kultury, t. XXI, Warszawa 1968.
- Muzealnictwo nr 15, Warszawa 1967.
- Neue Museumskunde, R. XI, z. 1, Berlin 1968.
- Pomorze Gdańskie, z. 4, Gdańsk 1967.
- Prace Muzeum Ziemi, nry 10 i 11, Warszawa 1967.
- Religia pogańskich Słowian, Kielce 1968.
- Rocznik CBWA — 1962, Warszawa 1966.
- Rocznik Etnografii Śląskiej, III, Wrocław 1967.
- Rocznik Muzeum Etnograficznego w Krakowie, t. II, Kraków 1967.
- Rocznik Muzeum w Częstochowie, R. 2, Częstochowa 1966.
- Rocznik Muzeum w Toruniu, t. II, z. 3—4, Toruń 1967.
- Rocznik Olsztyński, t. V i VI, Olsztyn 1965, 1966.
- Rogała Władysław — Wieś polska w latach 1823—1963. Ekspozycja stała — Muzeum Rolnictwa, Szreniawa 1967.
- Rostworowska M. — Przemiany kulturowe na wsi dolnośląskiej w okresie XX-lecia PRL, Wrocław 1965.
- Rostworowska M. — Sztuka ludowa powiatu piotrkowskiego, Łódź 1967.
- Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie, Kraków 1967.
- Ważniejsze nabytki Działu Walki i Męczeństwa Muzeum Ziemi Bydgoskiej im. Leona Wyczółkowskiego, Bydgoszcz 1968.
- Wiadomości Archeologiczne, t. 33, z. 1, 2, Warszawa 1968

Wydawca: Muzeum w Grudziądzu, ul. Wodna 3/5, tel. 31-39.
Redaguje Kolegium. Nakład 500 egz.

GrZGraf. 2791 - 16.7.68 - Hz-18/189 - 500 egz.